

pavanja, dolžnost vodje, da čim bolj kontrolira celotno delo, da ga čim natančneje dokumentira, kar je razvidno iz njegovih dnevnikov, oziroma dnevnikov izkopavanja in drugih dokumentov. V znanstveno dokumentarni razpravi pa taki momenti napravijo vtis, kakor da se avtor boji in zavaruje pred eventualnimi kritikami terenskega dela, t. j. izkopavanja. Dasi je v zadnjem času nastalo pri nas nekakšno tekmovanje, kdo uporablja modernejši sistem pri raziskovanjih in so se oglasile razne umestne in neumestne kritike, je za starega terenskega delavca, kakor je avtor, ki ima že vrsto terenskih izkušenj, nekoliko nerodno, da se skuša že vnaprej zavarovati. Naj to delajo takšni, ki se šele uče terenskega dela. Koristno je omeniti le sistem dela, ki je bil pri raziskovanju v rabi. S tem je pa tudi znanosti že zadoščeno.

Djordje Mano-Zisi, dr. Rastislav Marić, Milutin Garašanin: *Iskopavanje na Orašju. Prethodni izveštaj o radovima u 1947 godini* (Srpska akademija nauka, Starinar, organ Arheološkog instituta SAN, Nova serija, Knjiga I, Beograd 1950, str. 143—167, 46 slik v tekstu in francoski povzetek).

Na mestu, kjer je domnevno nekdanj stal rimski municipium Aurelium Augustum Margum, so leta 1947 opravili znanstvena raziskovanja v obliki obsežnejšega sondiranja. Raziskovanja so vodili avtorji tega poročila. Poleg rimskih in staroslovanskih najdb so bila pomembna tudi prazgodovinska odkritja. Najstarejše najdbe na tem mestu pripadajo neolitski dobi in so identične z vinčansko kulturno skupino. Doslej odkrito gradivo ustreza mlajši vinčanski fazi, ki je v Vinči od 6,5 m do 3,0 m (str. 145). Iz te dobe so našli fragmente bikoničnih skodel, statuet in drugih objektov. Zanimivo je, da so našli tudi fragmente, ki bi jih mogli vzporediti s starčevačkim, oziroma kőrös materialom (slike, ki jih prinašajo avtorji, so tako nejasne, da ni mogoče razpoznati nobenega ustreznega fragmenta, na katerega se sklicujejo). Iz rimske dobe so našli različno grajene stavbe, poredko z ostanki fresk, raznovrstno keramiko (med njo tudi terra sigillata, terra nigra), fragmente stekla in tudi fragmente kovinskih predmetov, kakor fibul itd. Prav tako zanimive so tudi slovanske ostaline na tem mestu. Mnogi objekti in predmeti segajo pa že globoko v srednji vek. Našli so razne jame, stavbe, ki so bile, kakor navajajo avtorji, zidane ali pa le ometane z glino, ognjišča, večje število keramike, ki je bila izdelana prostoročno ali pa na lončarskem kolesu, ter druge predmete. Potem, ko je bilo mesto zapuščeno kot naselbina, so ga, kakor kažejo najdbe v eni od sond (sonda III), uporabili kot grobišče. Po sodbi avtorjev spadajo tu najdeni grobovi že v zelo kasen čas, saj jih datirajo v nekoliko mlajši čas od XVI—XVII. stoletja. Mrlički so bili pokopani v krstah, kar potrjujejo najdeni žebli ob glavi in nogah v vsakem grobu. Zanimiv je tudi grob, v katerem je bila pokopana samo glava. Avtorji sodijo, da je pokojnik umrl daleč od doma in so glavo prinesli na domače pokopališče samo zaradi opravila kulta (str. 160). Veliko bolj zanimivi in tudi veliko starejši so pa grobovi, ki so jih odkrili v sondi II. Avtorji jih datirajo v XI/XII. stoletje. Ti grobovi so bili tudi obdani z rimsko opeko v obliki deltoidne skrinje. Kot pridevke so skeleti zvečine imeli nekaj nakita,

v rokah nekega otroka so pa našli tudi veverico. Na grobišču so našli tudi druge predmete, od katerih pripadajo nekateri tudi grobovom, tako žito, fragmente steklenih posod itd.

Razprava je zamišljena kot začasno poročilo. Po načinu, kakor je podana, je zelo težko razumljiva in pogosto tudi nepregledna. Slike fotografij, ki bi ponekod mogle kaj pomagati pri razvozlanju posameznih oddelkov, so povsem nejasne. Ako pomislimo, da je med 46 ilustracijami 35 popolnoma nejasnih in nerazumljivih, vidimo, da je razprava že zaradi tega zgrešila namen, ki ga je zasledovala. Toda tudi sama razprava je ponekod težko umljiva. Avtorji, ki so napisali razpravo, so trije. V takih primerih je nujno, da se avtorji zedinijo za nek skupni pogled. V razpravi pa so včasih povsem nasprotujoča si mnenja, kar dokazuje, da so avtorji zastopali svoja mnenja in svoje dokaze, ne oziraje se na celoto in na mnenja drugih. V uvodu to tudi nekako sami priznavajo, ko pravijo, da so napisali skupne poglede, kjer pa se niso mogli zediniti, je obveljalo mnenje vsakega posameznika. Toda posamezni odstavki niso oddeljeni in vsi avtorji so sopodpisniki cele razprave, zato je razprava zgubila preglednost, ki bi jo morala imeti kot celota. Nekoliko težavno je tudi glede orientacije. V uvodu avtorji omenjajo, da so si razdelili delo pri izkopavanjih po epohah. Nato nadaljujejo, da so pri terenskem raziskovanju nadzorovali vsak svojo sondo. V razpravi pa, kolikor je mogoče razčleniti posamezne dele, objavljajo nekateri le rezultate svoje sonde, medtem ko drugi zopet poročajo o rezultatih svoje sonde, hkrati pa uporabljajo tudi gradivo drugih sond za posamezne periode, t. j. delajo še istočasno na celi svoji epohi, ne da bi prepustili gradivo druge epohe ustrezajočemu strokovnjaku.

Tak način dela, mislim, nikakor ni priporočljiv. Možnosti skupne objave za dela raznih delavcev na istem terenu, od katerih je vsak izvedenec za drugo epoho sta dve. Najbolje bi bilo, da so si razdelili delo po epohah vsaj pri publikaciji in tudi vsak svoj del podpisali, ali pa da so v uvodu jasno označili, kaj je kateri obdelal. Manj priporočljiva je delitev objave po sondah, kjer vsak avtor podaja rezultate svojih opazovanj v svoji sondi. V takem primeru ni mogoče dobiti pravilne celotne podobe. Toda na ta način se ne bi moglo dogoditi, da v prikazovanju neolitske plasti eden od avtorjev pravilno postavlja najdbe, drugi pa takoj v nadaljevanju, ko se popolnoma strinja glede analogij s prejšnjim avtorjem, naenkrat datira to neolitsko plast, identično z vinčasko kulturno skupino, kar v IV. stoletje in jo etnično poveže s Tribali. Šele iz francoskega povzetka spoznamo, da je to klasifikacijo napravil drugi avtor, s katerim se ostali sicer niso strinjali, a je kljub temu prišla lepo na sredo razprave. Ne glede na to, da je potrebno precej časa, predno nekdo, ki mu tamkajšnja problematika ni znana, izlušči, kako je moglo priti do takšnega, rekel bi, skoraj neresnega sklepa v sredi razprave, tak način nikakor ne koristi celoti. Dasi se ostali avtorji ne strinjajo s tem, zgubijo vendarle tudi drugi odstavki zaradi takšnih momentov svojo resnost in napravijo pri nepoučenih vtis diletantizma.

V zvezi z odstavkom, v katerem je neolitska vinčanska kultura napredovala do nacionalne kulture Tribalov, je še precej drugih momentov, ki

nikakor niso v skladu s prazgodovinsko arheologijo, o katerih pa zaradi referentovega mnenja nikakor ni mogoče razpravljati. Takšni primeri so n. pr. buchero keramika, rdeča inkrustacija, ploščata statueta v Vinči itd. Vprašal bi le, kako se je moglo zgoditi, da prazgodovinski sloj v sondi, ki je imela 4 m², ni bil »poremečen iako su u rimsko doba kroz njega bili postavljeni temelji neke velike gradjevine...« (str. 147). A vendar avtor sam naprej navaja, da so pri dnu našli neolitsko keramiko (po avtorju tribalsko) in poleg nje tudi železne fragmente. Mislim, da je pri površini 4 m², kjer so bili vkopani tudi temelji veliko kasnejše stavbe, vsak komentar odveč.

Josip Korošec